

IPARMŰVÉSZET ÉS RAJZTANÍTÁS

gyes napilapok és pedagógiai folyóiratok nemrégiben hírt adtak arról a mozgalomról, amelyet a M. Rajztanárok Orsz. Egyesülete indított a középiskolai reformjavaslatnak a rajzitanításra vonatkozó része ellen. A javaslat szerint a rajznak a középiskolai tárgyak közt való eddig is elég mostoha helyzete jövőben még kedvezőtlenebbé válna, ami természetesen első sorban a rajzitanítás körében keltett élénk visszatetszést. Amint értesülünk az Egyesület részletesen megokoltt felterjesztésében óvást emelt a rajznak tervezett lefokozása ellen és rámutatott a tervezetben foglalt s a rajzoktatáshoz kapcsolódó fontos pedagógiai és kulturális érdekeket fenyegető súlyos sérelmekre. Ez az ügy szóba került az O. M. Iparművészeti Társulat körében is, mely az iparművészet érdekeit is látná veszélyeztetve, ha a Közoktatásügyi Tanács javaslata törvényerőre emelkednék. Ezért szintén felterjesztéssel fordult a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, amelyben a Társulat külön szempontját kidomborítva, kérte a javaslat revízióját. A közérdekű felterjesztést teljes terjedelmében közöljük:

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Társulatunk egyik alapszabályszerű feladata az, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel munkálkodjék a szép iránt való érzéknek és a jóízűségnek terjesztése érdekében. Ezért kísérjük éber figyelemmel a művészi nevelésre irányuló mozgalmakat és intézkedéseket, mert teljesen áthat bennünket a meggyőződés, hogy iparművészetünk egészséges fejlődését és megizmosodását csakis a művészet szépségeit megértő, bizonyos esztétikai és technikai ismeretekkel rendelkező közönség biztosíthatja teljesen. Nem vitatható tény az, hogy művészeti szakbeli képzést nyújtó hazai intézeteink kiváló sikerrel töltik be hivatásukat.

Nagyméltóságod s hivatali elődei nagy szeretettel támogatták és fejlesztették ezeket az intézeteket, nevezetesen a Képzőművészeti Főiskolát és az Iparművészeti Iskolát, s az értők hozott áldozatok meg is hozták gyümölcseit. Ámde ifjú művészeink és iparművészeink alig boldogulhatnak, tudásukat, tehetségüket nem érvényesíthetik itthon, képzőművészetünk és művészi iparunk nem verhetnek mélyebb gyökeret, nem fejlődhetnek és nem virágozhatnak, ha nélkülözniök kell az éltető talajt: a megértő közönséget, amelynek lelki szülőkészelete kell hogy legyen a művészet ápo-

lása és élvezése. Erre a meleg szeretetre, a művészi alkotásokban rejlő szépségek felismerésére és élvezésére való képesség megszerzésére a mai kor kívánalmainak megfelelő rajzoktatás és az ehhez kapcsolódó művészettörténeti és népszerű esztétikai ismeretek vezetnek legközvetlenebbül. Ezért nyitnak mind tágabb teret a kultúrállamok általános képzést nyújtó iskoláikban a művészi nevelésnek, mert ezzel nem csupán a közművelődés fontos követelményének tesznek eleget, hanem a nemzet vagyonosodásának érdekeit is mozdítják elő.

Rajzoktatásunk, ha nem is foglalhatta még eddig el teljesen az őt méltán megillető helyet középiskoláinkban, mégis szerepelt a számottevő tárgyak között. Iparművészetünk érdekei ugyan már régebben megkívánták volna, hogy a rajzitanítás az eddiginél fokozottabb mértékben érvényesülhessen a középiskoláinkban, de nem nyilvánítottuk ez óhajainkat, mert teljes bizalommal számítottunk a régóta vajudó középiskolai reform életbelépésével a rajzoktatásnak és a művészi nevelés egyéb tényezőinek az eddiginél fokozottabb mértékben való méltánylására és érvényesülésére.

A napilapokban és egyes pedagógiai szaklapokban megjelent, a középiskolai reformra vonatkozó és eddig meg nem cáfoltt közlésekből nagy sajnálatunkra arról értesülünk, hogy a — szerencsére még törvényerőre nem emelkedett — új tervezet nemcsak hogy nem javít a középiskolai rajzoktatás eddigi állapotán, hanem az eddigivel szemben sokkal mostohább helyzetet teremtene.

Azt hisszük, hogy e tervezet — mely ha megvalósulna, visszazökkenést jelentene művészi kultúránk terén — aligha felel meg Nagyméltóságod intencióinak. Nem kételkedünk abban sem, hogy meg lehet győzni a tervezet készítőit a benne rejlő hibákról, hiányokról és veszedelmekről, ha alkalom nyílik a velök való tárgyilagos eszmecsere és ezzel a művészi nevelés jelentőségének és követelményeinek kellő kidomborítására.

Ezért amidőn a tervezettel szemben felmerült súlyos aggodalmainknak kifejezést adunk, Nagyméltóságodhoz mint művészi kultúránk hivatott öréhez és irányítójához fordulunk azzal a bizalomteljes kéréssel, méltóztassék a középiskolai reformtervezetet véleményadás végett az illetékes művészi és rajzpedagógiai egyesületeknek és intézményeknek kiadni s ezzel alkalmat adni véleményöknek nyilvánítására és a reformtervezet újabb tárgyalása alkalmával álláspontjuknak érvényesítésére.

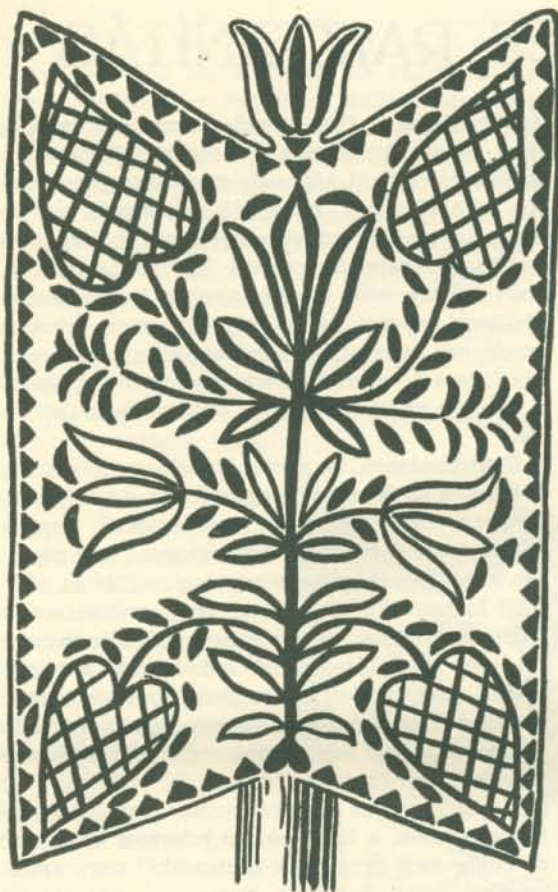
Fogadja Nagyméltóságú Miniszter Úr mély tiszteletünk nyilvánítását.

Budapest, 1916 december hó 14.

Alpár Ignác
alelnök.

Györgyi Kálmán
igazgató.

IPAR-
MŰVÉSZET ÉS
RAJZTANÍTÁS

Székely sulyok,
Udvarhely megye.

Schlegel mit Kerb-
schnittverzierung.

HÁBORÚS VILÁG

ÁLLAMI TIPOGRÁFIA A HÁBORÚBAN.
Egy német szakfolyóiratban, „Das Plakat”-ban igen érdekes megrovási kalandot ír Inheim Henrik a német állambölcsestről, amely oly kevés súlyt helyez arra, hogy ami hivatalos nyomtatvány műhelyeiből kikerül, az ízléses legyen, vagy legalább is jól olvasható. Míg Ausztriában és Magyarországon a kormányok művészies háborús bélyegek tervezéséről gondoskodnak (amelyeknek sokszorosítását immár háromnegyed éve hiába várjuk mi, magyarok), addig a németeknél a legjobb nevű szervezetek, a Dürerbund és Werkbund sokéves munkája, felszólításai is hiábavalók: az állam nem törődik azzal, hogy a polgárai jó véleménnyel legyenek nyomtatványairól. Nézzük meg a hadi papírpénzeket (mondja a német író), a legízléstelenebb háborús szeméttel érnek föl. Nézzük meg a hadikölcsönpapírokat, bátran el lehetne őket helyezni az ordináreságok híres gyűjteményébe (mondja megint csak a német író). Nézzük meg a háborúban megjelent

állami felhívásokat, levelezőlapokat... mindezt ki lehetne állítani elrettentő például a nyomdász-szakiskolákban. Mindezt pedig csak azért bocsájtja előre a német író, hogy leszedhesse a keresztvizet a lisztjegyekről, a zsírjegyekről, a bab-, a vaj- és egyéb élelmiszerjegyekről. Ezt megint csak a német nyomtatványokról mondja s nem a mieinkről, mert ő szerinte azokon az írás olvashatósága, a festék elosztása, a darabolhatóság s az egésznek a kezelhetősége olyan rossz, hogy akármelyik tizedrangú kereskedő visszaadta volna az ilyen nyomtatványt a falusi nyomdásznak. Mindjárt ajánl is ezek helyett a folyóirat sokkal jobb, célszerűbb dolgot, jegyfüzeteket, melyekben bélyegalakú, ízléssel tervezett jegyek csoportjai vannak összefűzve. A német író mindezek után az élelmezési diktatura kiterjesztését kívánja azokra a nyomdákra is, amelyek a német államnak háborús teljesítőképességéről a legsilányabb szegénységi bizonyítványt adják az ellenséges külföldnek, a fogyasztók milliói számára pedig a legrosszabb példát adják arról, hogy milyen legyen a modern nyomdatermék. Persze a németekre vonatkozik mindez, amit Inheim Henrik ír.

KIÁLLÍTÁSOK

A KARÁCSONYI VÁSÁR. Nem kell siránkozással kezdenünk és nem kell az évek óta tartó mizériákra hivatkoznunk: nincs kiállítási ház, nincs békés munkakorszak. Inkább örvendeznünk kell azon, hogy a szűkségből született, kiállítást pótló vásár mint válik évről évre nivósabbá. Az Iparművészeti Múzeum földszintjén elhelyezett vitrinák csak úgy duzzadnak a szebbnél szebb ajándéktárgyaktól s amit évekig tartó pályázatokkal hiában kerestünk, a művészi finomságú és hasznos ajándékot, a sajátos viszonyok maguktól hozzák eléink garmadaszámmra. Mi minden van itt? A kritikus elhallgat, a krónikás nem talál elég helyet, mikor minderről az ezerféle művészi csecsebecséről írni akar. Plakettek és babák, batikok és pénzesdobozok, téntatartók és bonbonnierek, lámpák és gombok, színházi shawlok és övcsatok, kalapdíszek és levelesládák, ékszerek, szelencék, csipkék, tűkőr elé való kacér csecsebecsék, háztartásnak való komoly felszerelések, egy kiállítás, mely a nőknek készült és jobbára női kezek munkájából. Annak a munkának friss és behizelgően lágy alkotásai ezek, mely a dilettáns voltából igazi iparművésszé vált magyar nőnek képességeit tanusítja. A százféle finom anyag feldolgozásában kifogyhatatlanok az ötletek. Olyan ezüstmunkát, mint itt, egyetlen

pesti ékszerbolt kirakatában sem látni, olyan zongoraterítőkért, retikülőkért, blúzra való himzésekért hiába járnók össze a monarchia boltjait... Nevek merülnek fel a vidéki ismeretlenség homályából, melyek azt bizonyítják, hogy a mi névtelen kézimunkaoktatóink egy egészen új esztétika világába vezetik be növendékeiket, magyaros színharmoniak tűzét látjuk felgyúlni, melyek arra vallanak, hogy nem fog örökké tartani az osztrák-szláv hatás a népművészet formavilágát felhasználó ornamentikában. Mialatt a konstruktív erőt kívánó iparművészet, a belső architektúra művészei künn harcolnak a csatatereken, az itthoni munka nem akad meg, csak áttevődött más területekre. A leendő magyar lakóházak alapjait még nem ássák, de a bútorok közé való dísz tárgyak, a lakás intimizálását fokozó iparművészet már itt van. Mint egy komor vészhangra emlékeztető nehéz ereklje úgy hat itt Bory Jenő hatalmas vas fedőlapja, melyet a szerajevói gyilkosság helyén fognak a földbe ágyalni, hogy örökké hirdesse Ferenc Ferdinándnak és hitvesének emlékét. A betűk nehéz középkorias karaktere, a kereszt gyönyörű domborítása a művészet szemfedőjét borítja a vértől ázott talajra. A múzeum nehéz oszlopai közt, az életvidámságtól zsbongó apró tárgyak közt a történeti idők mementóját is megtalálják.

AVAS. A régiséggyűjtők érdeklődése s a külföldi múzeumok kiállításainak meglepetései a figyelmet mostanában az iparművészetileg felhasznált vastárgyak felé terelik. Néhány évvel ezelőt kezdtek e régebben még lenézett vasműves-emlékeket, az anyagtisztaság e becsületos hírmondóit újból értékük szerint méltányolni s mostanában a drága fémek nagy megriktulása még csak fokozta a vasba vetett bizalmat. Régebben a tizenhetedik és tizennyolcadik században tudták a vasöntvényekben a vas plasztikai képességeit érvényesíteni. Kályha- és sírlapok, többnyire bibliai és történeti motívumokkal, címerekkel ékesítve, figurális díszekkel az öntött vasnak lágy vonalait szépen juttatták kifejezésre. Különösen némely vashányák vidékén volt ez az iparág nagyon elterjedve, így például Németországban Malapane, Gleiwitz és Lauchhammer voltak a legismertebb központok. A vasöntés igazi virágkora azonban a múlt század első két évtizede volt. Az antik formák élednek újjá a vasban s e formák feléledéséhez Anglia adta meg a lökést, melynek előkelő körei az ezüstbe foglalt s vasba öntött antik gemmákat szerették és a kor divatja szerint az előkelő férfiak arcképeit és költőket, államférfiakat, tudósokat ilyen módon ábrázoltak. Németországban a technikai

tökéletesbedésen kívül az idők szelleme is nagyon kedvezett a vasból való ékszerek elterjedésének: a porosz szabadságharcok idején bizonyos mértékben az akkori nemzedék érztelene tükröződött ebben a divatban. Az arany mind az államé volt. S jelképesen is viselték a vasláncokat. A legjobb német szobrászok és építészek: Rauch, Schadow, Gilly, Langhans, Gentz foglalkoznak a vasnak művészi öntésével és a finom vasérmek mellett kisebb és nagyobb tárgyakat is készítenek belőle: lámpákat, kandelábereket, kerti vázákat, lépcsőházi padokat, sétatéri és utcai szerelvényeket, hidak karfáit stb. Mostanában Münchenben volt egy nagyon szép kiállítás régi öntött- és kovácsoltvasmunkákból s ez alkalommal olyan finom vasékszereket, gyertyatartókat, filigrán művészettel áttört levelekből összerakott láncokat, remegő fülbevalókat, csatokat, illatszerek üvegekre való foglaltokat és biedermeier tréfás alakokat lehetett látni, amelyek a vas addig elfogult szemlélőit is meggyőzheték, mennyi mindent tanultak ez olcsó anyag művelőitől a büszkébb és finomabb bronz medailleurjei és mesterei.

SZAK-
OKTATÁS

SZAKOKTATÁS

AZ ÍZLÉS MINT TANTÁRGY. Egyre több és merészebb kísérlet történik mostanában Németországban arra, hogy az ízlést mint rendes tantárgyat vonják be az iskolai oktatás körébe. Legutóbb Pforzheimban indított meg a német iparművészetnek egy jeles esztétikusa, Segmüller Lajos erős irodalmi mozgalmat evvel a céllal. A gondolat maga még nem látszik eléggé kiforrotttnak: sokat és hevesen polemizálnak arról, hogyan és miféle iskolákban tanítsanak a fiatal nemzedéknek „ízléstani“-t. Már maga az a kérdés is nagyon kényes, vajjon taníthatja-e akárki ezt a szisztémába nem igen foglalható tárgyat s nem ront-e esetleg egy-egy ízlésbeli vastagsággal megvert professzor többet, mint amennyit használ. A legvalószínűbb, hogy a tárgy oktatásában egyelőre csak a művészi szakiskolák kísérleti területén maradnak s innen kifelé inkább csak egyes kurzusokra fog az ízléstani tanítás áradni. Effele törekvések kivált a fogyasztók nevelését illetőleg már most is vannak. Drezdában például az ottani iparművészeti iskola „a széperzék nevelése“ címén hirdetett egy tanfolyamot kereskedők, ipari üzemek vezetői, elárúsítók és vásárlók részére. Az első év munkájának eredményeit az iskola rövid időre kiállította és ebből látni lehetett, hogy a növendékek a rajzolásban, ragasztómunkákban, linometszésben, betűvetésben és betűszedésben mekkora jártasságra

tettek szert. Uj és érdekes volt annak bemutatása, hogyan tanítják az üvegszekrénybe való árúk elrendezését, buffet-k és egész helyiségek izléses csoportosítását s mindezt az anyagismeret s a kalkuláció tanításával kötötték össze a szakoktatók. A német művészi nevelés egyre jobban hozzáigazodik az élet gyakorlati követelményeihez és az esztétikai érdeklődésnek nincs ártalmára a gazdasági gyümölcsöztetés gondolata.

SZAK-
IRODALOM

LEVELESLÁDA

SZAKIRODALOM LEVELESLÁDA

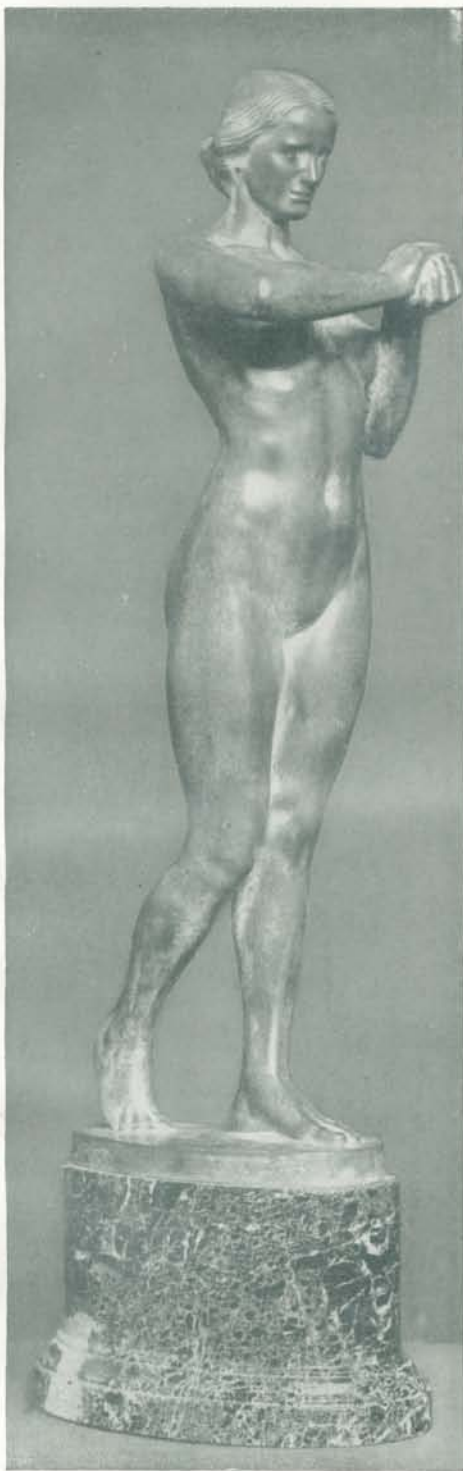
SZABADON ÁLLÓ HADIEMLEKÉK, KANTONASÍROK, EMLÉKTÁBLÁK ÉS EMLÉKLAPOK. Kiadja a Hősök Emlékét Megörökítő Országos Bizottság. Annyi hősemléket és katonasírt tárgyaló osztrák és német könyv jelent meg mostanában, hogy jól esik végre egy hivatalos magyar publikációról is beszámolnunk. A gyakorlati megvalósítás, a többször és olcsón előállítható reprodukálás gondolata, a vidéki kisvárosok, egyházközségek, társulatok és magánosok szükségletei vezették a bizottságot, mikor e füzet kibocsátását és sok ezer példányban való elterjesztését elhatározta. Van benne szabadon álló és falba illeszthető emlék, architektúra, figurális plasztika, egyszerű síremlék és tömegsírba való monumentum, emléktábla, kereszt, grafikus emléklap, — a legkülönbözőbb technikák és anyagok a kváderfaltól a kovácsolt vasig, a márványtól a műkőig. Az első munka talán, nemcsak nálunk, de a külföldön is, amely azzal kezd a tervek bemutatását, hogy — költségjegyzéket közöl, amelyért valamely megbízható cég — hozzávetőleg — megcsinálja a tervet. A berlini építészegyesület nemrégiben látva, hogy miként árasztják el a háborús kegyelet hiénái rossz síremlékajánlatokkal és drága költségvetésekkel a fiait vesztett társadalmat, sietett tiltakozni az elhamarkodott megbízások ellen és a minisztérium rendeletét kérte. A mi hősemlék-megörökítő bizottságunk az óvásról a praktikus megoldás terére lépett és összegyűjtötte fiatal építészeink, szobrászaink és iparművészeink már rendelkezésre álló legjobb terveit, hogy közkinccsökké tegye azokat. Nem lehet mondani, hogy minden, ami a füzetben van, tökéletes, végleges, a kor nagy szenvedélyét hűségeesen kifejező emlékmű. De mindegyiken megismerni a művész kezét, aki hadat üzen a femetóművészet édeskés-unalmas allegorikus formáinak, becstületes anyagokkal, egyszerű, jó formákkal, gondos elrendezéssel igyekszik hatni. Kívánatos, hogy mindazok, kik ilyfajta emlékműveket készíttetni akarnak, áttanulmányozzák ezt az értékes, szép

füzetet, mielőtt határoznak. Herczeg Ferenc lendületes előszava, a bizottság elnökének, Lukács György v. b. t. t.-nak és a füzetet szerkesztő Györgyi Kálmánnak az egész kérdést összefoglaló bevezető-tanulmánya a legszélesebb körök számára is hasznossá és tanulságossá teszik a munkát, melyet a Hornyánszky-nyomda nagy gonddal állított ki s amely két koronáért szereshető meg a bizottság irodájában, VII., Károly-körút 3. sz. a.

AZ IPARMŰVÉSZET MECÉNÁSAI. Mélyen tisztelt Szerkesztő úr, engedje meg, hogy a Magyar Iparművészet nyilvánosságát ragadjam meg két olyan esetben elmondására, amelyekről a hivatásos iparművészek körében sok szó esik mostanában. A két eset szorosan rokon téma körül mozog s mutatja, hogy a mi korunkban s a mi társadalmunkban kik azok, akik szívvel, lélekkel, megrendelésekkel (de sajnos pénz nélkül) támogatják a magyar iparművészet ügyét.

1. *A nőorvos mint megrendelő mecénás.* Dr. D. M. nőorvos egy napon azzal a kérés-sel fordult Székács iparművész úrhoz, hogy újonnan berendezett lakása számára néhány jó paneau-t szeretne festetni. Székács úr sietve megtelefonálta ezt az óhaját egy ismert díszítőfestőnek, akitől sürgősen vázlatokat kért. A vázlatok megérkeztek, összesen három darab vázlat és odakerültek a nőorvos úr és neje, továbbá Székács úr ítélszéke elé. Az ítélszéken jó ideje heverték már, mikor a tervezőművész elérkezettnek látta az időt, hogy megkérdezze: széna-e vagy szalma. Se széna, se szalma — volt a felelet, mert a nagyságos asszonynak nem tetszenek a paneau-k. A művész ekkor tisztelettel azt bátorkodott kérni, hogy ha már megrendelést nem kap, legalább a vázlatokért adjanak neki valamit, végre is több napi munkája volt ezekkel a képeknek is beillő nagy tervezetekkel és ha már ennyit dolgozott valamit csak megérdemel. Hogyne, hogyne — mondta Székács úr és telefonált a nőorvosnak. A nőorvos viszont a feleségének, a feleség Székács úrnak, Székács úr a tervezőnek és amint ez már sejthető: a körforgalmi telefonálásnak az lett a vége, hogy a művész a paneaukért nem kapott semmit. Ellenben kapott egy aforizmát. Az aforizmát a nőorvos úr szövegeztette, aki azt mondta, hogy ő hozzá is sokszor fordulnak orvosi tanácsért ingyen. Ez az aforizma a kis történet pointja.

2. *A sörgyár mint műpártoló.* A lapok addig írtak arról, hogy a sörgyárak a háborús esztendőben mennyire teleszívták magukat

356

357

SZENTGYÖR-
GYI ISTVÁN,
BÓDY KÁLMÁN

Bronz kisplasztika: 356. Szentgyörgyi István. — 357.
Bódy Kálmán.

Kleinplastik in Bronze: 356. St. Szentgyörgyi. — 357.
K. Bódy.

333

IPARMŰVÉ-
SZETI
KARÁCSONYI
VÁSÁR

358

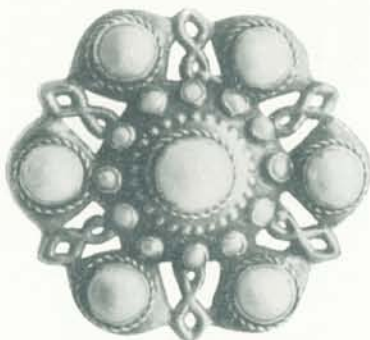
359

360

361

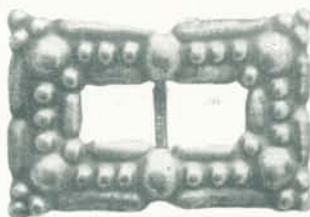
362

363

364

365

366

367

368

369

370

IPARMŰVÉ-
SZETI
KARÁCSONYI
VÁSÁR

375

372

374

375

376

371. Sternberg Elza: Ezüst násfa. — 372—373. Gráber Mária: Ezüst övcsatok. — 375. Gráber Mária: Fémgyönggyel díszített selyemtarisoly. — 374. és 376. Kozma Lajos: Butorkulcsok.

371. E. Sternberg: Anhänger aus Silber. — 372—373. M. Gráber: Silberne Gürtelschnallen. — 375. M. Gráber: Mit Metallperlen gezieltes seidenes Handtäschchen. — 374. u. 376. L. Kozma: Möbelschlüssel.

REMÉNYI
JÓZSEF

377

378

379

336

377—379. Reményi József Plakettek. Az O. M. Képző-
művészeti Társulat kiállításából.

377—379. J. Reményi: Plakette. Aus der Ausstellung der
Landesgesellschaft für bildende Kunst.

REMÉNYI
JÓZSEF

380

381

382

380—382. Reményi József: Plakettek. Az O. M. Képző-
művészeti Társulat kiállításából.

380—382. J. Reményi: Plakette. Aus der Ausstellung der
Landesgesellschaft für bildende Kunst.

IPARMŰVÉ-
SZETI
KARÁCSONYI
VÁSÁR

385

384

338

385. Gombássy Mária: Magyar babák. — 384. Fodor nővérek: Teababa. — Kardos Böske: Színházi köpeny horgolt színes betétekkel.

383. M. Gombássy: Ungarische Kostümpuppen. — 384. Geschwister Fodor: Teepuppe. — E. Kardos: Theaterumhänger mit gehäckelten farbigen Einsätzen.

385

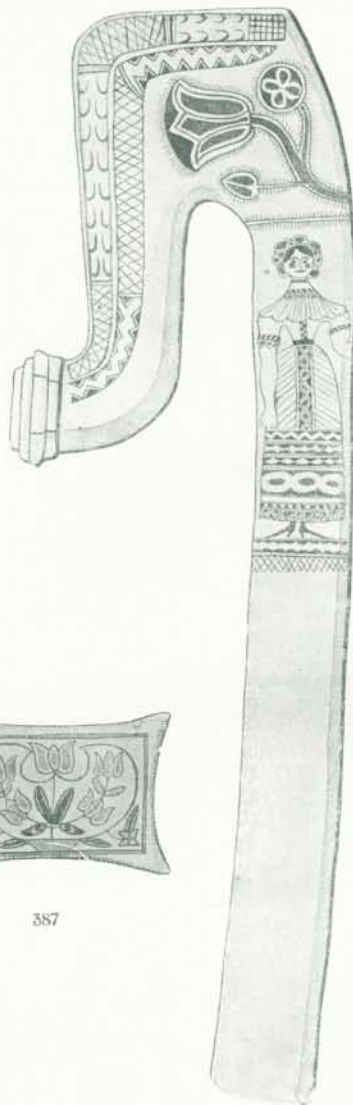
385. Szedrits Mihály: Batikolt selyemkendő. — Özv. Bachrach Emilné: Batikolt lámpaernyő. — Nagy Margit: Teababa. — Schneider Klára: Batikolt bársonytársoly. — Dalmát Piroska: Mázas cserép.

385. M. Szedrits: Batik-Seidentuch. — Frau E. Bachrach: Batik-Lampenschirm. — M. Nagy: Tee puppe. — Klara Schneider: Batik-Samtfläschchen. — M. Dalmát: Glasierte Dose.

SPINNER
DEZSÓ

386

388

387

389

390

391

392

393

haszonnal, míg végre a drágítás terén igen nagy tekintélyre szert tett egyik sörgyárunk, a Polgári Serfőző elhatározta, hogy juttat a magyar iparművészeknek is egy kis megrendelést, vagy valami ilyesfélét. A Polgári Serfőző ugyanis nem elégedvén meg azzal az áldásos működéssel, melyet a hazai sörfogyasztás kielégítése tekintetében kifejt, rátért a hazai tápszerművek gyártására is és mivel a jó sörhöz nem kell cégér, de a tápszerműveknek igen, egyenesen az iparművészeti iskolához fordult s onnan kért a csomagoláshoz való ízléses modelleket. Történetesen nyár lévén, amikor a növendékek vakációznak, figyelmeztették a tápszerművé váit részvénytársaságot, hogy jó volna az őszig várni. De ők nem vártak. A pótkávét és egyéb hazai tápszerművek kikíváncoztak a nép közé és ezért a társaság azt telefonálta, hogy ha nincs növendék, jó a tanár is, csak csináljon modelleket, csomagolást, feliratokat, de mindjárt. A tanár csinált is, nem egyet, hanem négyet, egyik ízlésesebb, csinosabb, célszerűbb, mint a másik. Aztán elküldte a modelleket a hadinyereséget és pótkávét gyártó részvénytársaságnak, várva, hogy melyik terv fogja tetszésüket megnyerni. Időközben azonban a társaság meggondolta a dolgot. Akkoriban a zsírpár erőteljesebb osztalékot ígért, mint a pótkávét, a sörgyár tehát egész táperejével erre a közgazdasági területre vetette magát. És így nem kellett többé a kartonok, az etikettek, a fölírás, a modellek, a növendékek, a tanár és az iparművészet. A disznóknak nem kell cégér — gondolta a sörgyár és hónapokig nem szólt semmit a megrendelésről. A tanár végre is megunt a dolgot, megkérdezte, hogy mi lesz, de a sörgyár nem szólt semmit, hanem Mikulásra visszaküldte a modelleket és a tanár ablakába helyezte a kis cipőkbe. Honoráriumról persze szó sincs, mert egy sörgyár olyan neveltséges csekélységekkel, mint száz-kétszáz korona nem törődik, a többszöri felszólításra azonban elhatározta, hogy hajlandó az egyezkedés terére lépni. És pedig a méltányos egyezkedés terére. Ők fizetnek a tanárnak a végzett munkákért 10, szóval tíz koronát (o. é. 5 frtot), viszont a tanár ennek fejében csináljon nekik egy prospektus számára való tervezetet és akkor örökre kvittek lesznek. Ennek a történetnek ez a pointja — és most azt kérdelem én, hogy ha valaki a suszternél egy pár cipőt akar rendelni és négy kis modellt csináltat sevrőből, azután meggondolja a dolgot, felelhet-e úgy, ahogy a hatalmas sörgyárosok és a nem kevésbé hatalmas nőorvosok teszik, mikor mecénásoknak csapnak fel és pontokkal fizetnek az iparművészeknek. Tisztelettel N. N.

IN MEMORIAM

VASADI FERENC. Egy kedves, komoly és szorgos öreg úr, egy derék nevelő és tehetséges szobrászművész, — ezt vesztette a magyarság Vasadi Ferencben, akit hatvankilenc éves korában november hó 14-én temettek el Budapesten. Az iparművészetnek nem alkotómunkása volt, hanem tanítója. Harminchárom évig volt a székesfővárosi Iparrajziskola tanára, majd annak címzetes igazgatója s mint ilyennek alkalma volt nemcsak a szobrászat, hanem a díszítő művészetek elméleti s gyakorlati tanulságait is elhinteni növendékei közt. Az autodidakták nagy szorgalmával, sokoldalú érdeklődéssel jutott el a Szandház-féle régi pesti szobrászműhely növendéke külföldi tanulmányútjai végeztével, melyeknek java része Münchenre esik, az Iparrajziskola szobrászati tanszékebe. Élete innen kezdve megoszlik a tanítás, tanulás és a művészi tevékenység munkájában. Résztvesz az iskola átszervezésében, az új iskolaépület berendezőmunkálatainak java része is az ő tervező keze nyomán született. Az oktató és adminisztratív munka mellett a csöndes pihenés óráit a művészet-történet tanulmányának szenteli s egyben szobrászati tevékenységnek is. Egész sereg alkotása van a fővárosban, melyek közül ismertebbek a Keleti pályaudvar főhomlokzatán elhelyezett Stephenson-szobor, a Vigadóban levő Tinódi-szobor és a királyi várpalotát díszítő homlokzati szobrok. A dekoratív plasztika területén mozgó művész ezeken a munkákon figyelemreméltó tehetségnek adta bizonyosságát, mely a részletek szépségeiben s a rendkívül gondos kivitelben érvényesült leginkább. Tanítványai, kollégái, tanártársai és művészbarátai azzal az érzéssel álltak körül sírját, hogy a régi pesti polgárcsalád nyugodt és bonhom fiában igaz ember élt, szelíd, mindent megértő, csöndes filozóf, akinek alakja jelentősen illeszkedett a művészi nevelők világába és emléke a meleg szeretet sugaraival van körülfonva.

IN MEMORIAM
KRÓNKA

K R Ó N I K A

KÉT KITÜNTETÉS. A megboldogult királynak úgyszólván legutolsó állami ténykedései során kegyes jóakarata iparművészeti életünknek két jelességet felé fordult. Az egyikkel Nádler Róbertet műgyefermi nyilvános rendkívüli tanárrá nevezte ki az ékítménytan és vízfestészeti tanszékre. Akik a kinevezett tanárnak a magyar rajztanár-, festő- és iparművészeti nemzedék nevelése körül való érde-

341

meit ismerik, nem kételkednek benne, hogy Rauscher Lajos fanszékére alig lehetett volna nála méltóbb utódot találni. Nagy művészi kultúrája, fáradhatatlansága, szelid nevelő-egyénsége mély nyomokat hagyott minden tanítványa karakterében. A mi társulatunk életében is ezekkel a jellemvonásokkal járul hozzá a közös munkához s különösen a kiállítási bizottság tevékenységének a mostani nehéz viszonyok közt is eredményes voltához. S hisszük, hogy a magyar művészi formák iránt való szeretetét fogja beleoltani abba az ifjú építésznemzedékbe, amelynek művészi érdeklődéséhez az ő katedrájának kell az első impulzusokat megadnia. — Kutasi Radisics Jenő miniszteri tanácsosnak, az Iparművészeti Múzeum igazgatójának a műegyetemi címzetes rendkívüli tanári cím adományozásával tudományos érdemei jutottak méltó elismeréshez. Immár világhírré szert tett múzeumunk anyagának összegyűjtése és rendezése körül Radisics Jenőnek ugyanakkora érdemei vannak, mint műkincseink kutatása, meghatározása és publikálása körül. Tudományos munkáját a külföld múzeális szakkörében épp úgy méltányolják, mint idehaza, ahol az iparművészet megbecsülését és a gyűjtőhajlamot évtizedek óta fejlesztő oly körökben, amelyek részvétele e nemzeti kultúrmunkában rendkívül fontos. Társulatunk is épp úgy, mint az iparművészetnek minden ügye, lelkes munkatársát tiszteli benne s csak örülni tudunk az elismerésnek, mely feléje fordult.

FOLYÓIRATUNK A KIRÁLY KÖNYVTÁRÁBAN. A nemrégiben ötödikben lezajlott Erzsébet-szobor pályázaton díjazott pályaműveket annak idején a Magyar Iparművészet egy külön erre szánt számában összegyűjtötte és ezzel a mai magyar emlékműszobrászat fontos, történeti dokumentumait foglalta egybe. E számunknak egy díszes példányát éppen erre való tekintettel elküldöttük a bécsi udvari könyvtárnak is megőrzés végett. Ez elhatározásunkra most érkezett meg a válasz, szószerint a következő:

Vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter.
14913/1916. eln. szám.

A magyar kir. miniszterelnök úrnak folyó évi november hó 9-én 3713/1. szám alatt kelt átirata szerint megboldogult I. Ferenc József Ő császári és apostoli királyi Felsege folyó évi október hó 15-én kelt legfelső elhatározásával az Országos Magyar Iparművészeti Társulat kiadásában megjelenő és legkegyelmesebb elfogadásra felajánlott „Magyar Iparművészet” című folyóirat legutóbbi díszkötésű számának, mely az Erzsébet-emlékműszobor pályázattal foglalkozik, a cs. és kir. hitbizományi könyvtár részére való elfogadásra méltatni és elrendelni kegyeskedett, hogy a Társulatnak a

legmagasabb köszönet nyilvánítása tudomására hozassék. — Erről az Elnökséget folyó évi augusztus hó 12-én kelt felterjesztésére értesítem. — Budapest, 1916. évi december hó 3-án. A miniszter rendeletéből: dr. Schwöder Ervin, miniszteri osztálytanácsos, elnöki titkár.

Örömtünkre s igaz meglepedésünkre szolgál, hogy nemcsak olvasóink, hanem a legfelsőbb körök is méltányolják lapunk Erzsébet-számának művészi jelentőségét és történeti becsét.

HÓDOLATI TÁRGYAK MŰVÉSZETE. A koronázás ősi pompája és a nemzet hódolatának eszközei között az iparművészeti ízlésnek olyan jelentős szerepe van, amilyen csak a legritkább alkalommal kínálkozik. A hitlevél, a törvényhatóságok, a társadalmi egyesülések hódoló feliratai a grafikus művészet java részét teszik próbára, mert a történelem számára készülő dokumentumok a mai ízlés bizonyosságai lesznek. A koronázási ajándékok, a testületek, társulatok és egyesek emléktárgyai az ötvös-, bronz- és ezüstműves, a zománczó, a kisplasztikus és a textilművész tudását és ízlését igényelik, mert amikor a legerősebb nemzeti érzések kifejezéséről van szó, nem elég a tartalom, hanem a formának is becsesnek kell lennie. Az Iparművészeti Társulat érzi a történeti eseményből a magyar iparművészetre váró feladatok jelentőségét s a nagy alkalmat meg akarja óvni attól, hogy kiforratlan alkotások, ízlésbeli eltévelyedések bizonyosságai kerüljenek a trón zsámolyához. Ezért elhatározta, hogy országos akciót indít és minden illetékes hatóságot, testületet, társadalmi egyesületet arra buzdít, hogy a nemzeti hódolat tárgyainak kivitelével csak művészi erőket bízjon meg s ezen célból díjtalanul, a nagy ügyhöz méltó buzgósággal fogja a megrendelők számára az iparművészeti munkák beszerzését közvetíteni. Szívesen szolgál tehát a hozzáforduló hatóságoknak, vezetőknek, bizottságoknak művészi tanácsokkal, tervekkel, ellenőrzi azok kivitelét, esetleges pályázatok kiírásához segédkezet nyújt, egy szóval minden módon megkönnyíti az ily irányú iparművészeti termékek létesítését. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy a legmagasabb hatósági ajánlástól a sajtóban kínáló nyílvánosságig minden eszközt, amely rendelkezésünkre áll, meg fogunk ragadni, hogy a magyar iparművészek érdekei és ízlésbeli fejlettségünk bizonyosságai ezúttal kellő elismerésben részesüljenek. Amivel persze nem akarunk semmiféle olyan jogot biztosítani magunknak, amely az efféle tevékenység monopolizását célozza és nem akarjuk, hogy bármely olyan igazi tudás és művészi ízlés is ne érvényesülhessen, mely

bár kereteinken kívül áll is, de színvonalánál fogva méltán reprezentálhatja iparművészeti képességeinket. Örömmel jelenthetjük, hogy Sándor János belügyminiszter teljesen méltányolja törekvéseinket és ez ügyben hozzá intézett feliratunkra a következő körrendeletet intézte valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjéhez:

39221/1916. eln. sz.

Valószínűleg a helyhatóságok nagy része óhajtja majd azt, hogy a koronázás alkalmából hódolatát felirat útján mutassa be Ő felsége apostoli királyunk előtt, vagy ezt az emlékezetes időpontot emléklappal örökítse meg. Kívánatos, hogy mindezek a megnyilatkozások méltók legyenek ahhoz az alkalomhoz, mely létrejvetéllikre okot adott. Ezt a szempontot nem annyira a mostani időkben feltétlenül káros és elvetendő fényűzéssel, túlzott áldozatkészséggel lehet megvalósítani, mint inkább azzal, ha a feliratok a feliratokat magukban foglaló különböző tartályok és az emléklapok minden egyszerűségük mellett is nemesebb ízlésti tükröztetnek vissza. Különösen kerülni kellene azt, hogy közvetítők útján, a magyar iparművészet sérelmével, külföldi vállalatok kapjanak megbízást gyakran nem külön, sőt éppen selejtesebb munkák szállítására. A művészi grafika és az iparművészet minden más ágába tartozó munkák körében a jó ízlés érvényesítése és a magyar iparművészek igénybevétele nem ütközik akadályokba, mert az Országos Magyar Iparművészeti Társulat (Budapest, IX., Üllői-út 55–57.) tudomásomra hozta, hogy minden idevágó munka készítésénél tanácsal, útbiztatással és közbenjárásával teljesen önzetlenül áll az evéghől hozzá fordulók rendelkezésére és elvállalja vidéki iparművészek, iparosok vázlatainak és egyéb munkáinak díjtalan véleményezését és elbírálását is. Erről alispán vagy polgármester urat azzal értesítem, hogy adott esetben az érdekeltek figyelmét a nevezett társulat közreműködésének kikérésére hívja fel.

Budapest, 1916. évi december hó 14-én.

Sándor János s. k.

A MŰVÉSZETÁPOLÁS KÖZPONTJA. A sokféle élelmiszer-, nyersanyag- és iparcikk-központ után végre egy olyan központalakulás híre érkezik hozzánk, amely nem a krumplitermelők és társaik, hanem a művészek anyagi jobblétét szolgálja. Bécsben alakul ez az egyesület, mely programjába vette az esztétikai kultúra és a népművelés megszórakoztatás feladatain kívül az irodalmi és művészeti szennyhajtások ellen való küzdelmet s felírta lobogójára a művészemberek gazdasági erősítését is. Ezt főleg egy „Német Művészi Csarnok” megteremtésével, népies helyáru művészi előadások, hangversenyek, irodalmi és színművészeti estélyek, műtörténeti felolvasások rendezésével, hasonló társulatok számára megfelelő programok kidolgozásával s előadó-erők közvetítésével,

azonkívül pedig jól érthető művészi röpiratok és olcsó kiadványok terjesztésével igyekeznek elérni. Mindent felölelnek tehát a tánctól a vetített képig és a hatóságok meggyőzésétől a művészi erők összefrásáig, amivel céljukat szolgálhatják. Az évi háromkoronás tagsági díjért tehát már erre az évre is két estélyre szóló jegyeket ígér a művészi szervező-bizottság, mely elsősorban az irodalom és a művészet aktív munkásait, másodsorban pedig az eziránt érdeklődő közönséget akarja a szervezkedésbe belevonni. A felhívás aláírói közt a legjobb bécsi művészek, írók és előadók neveivel találkozunk, egyebek közt dr. Décsy Ernő, dr. Frimmel Tivadar, Kienzl Vilmos, Sauer Emil, Weingartner Félix, Wildgans Antal neveivel. Sőt ott szerepel az aláírók közt Bahr Hermann is, ami annál csodálatosabb, mert éppen ő volt az, aki évtizedekhosszat legjobban ostromozta azokat a tipikus bécsi egyesületeket, melyek a dilettantizmust ápolják, a szép lelkeknek olcsó érvényesülését elősegítik és amellelt egyszerre akarják megvalósítani a nép esztétikai kultúrájának minden programját a táncestélyektől a vetített képekkel dolgozó tudományig. A fogyasztóknak tehát könnyen szolgálhat ez az új központ is a régi tanulsággal, hogy minél több a központ, annál kevesebb a fogyasztani való.

FESTETT RUHÁK ÉS BATIKOK. Az idei nagy toalett tehát ezeknek a jegyében fog állni. Az ötórai teára, a koncertre vagy estélyre siető hölgy fényűzésvágyában és szeszélyes kapkodásában eljut oda, ahonnan a toalettművészet elindult. A pápua nő is festett ruhát hord, de azt a ruhát festi, melyet a természet adott rá. A tetovált nőtől a mai kultúrízgalmak közepén ragyogó festett toalett nőig — ez a viseletek történetének útja. Tehát festett toalett. Első sorban persze selyemre festve könnyű átvetőül, mely az alatta levő ruhától elüt. De bársony is jó anyag a festőecsetnek. Csak egypár arabeszk legyen ráhíntve, bár az sem baj, ha végig be van vonva. (Vajjon ki fogja a híres magyar mágnást követni a pesti korzón, azt a Mária Terézia báljára siető gavallért, Czobor grófot, aki egy régi olasz képet szabott a kabátjába bélésnek?) A festett ruha egy raffinált és perverz érzékenységgű kor gyermeke, amely a szemöldöktől a legkülső mezíg mindent az ecset korrekciójával lát el és az emberi önkénynek rendeli alá a testet a legvégső következtetésig. Iparművészeti szempontból nem lehet ellene túlságosan kikelni, mert hiszen az ősi jávai technika, a batik tulajdonképp szintén ennek az eljárásnak a keretébe tartozik. Finoman hangolt színei a túl-

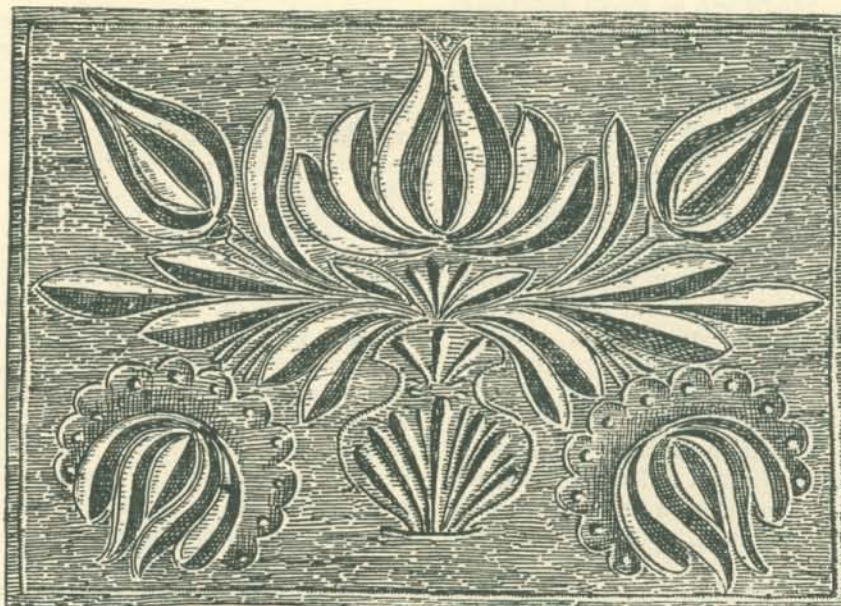
KRÓNIKA

lön érvényesülnek legjobban, mert az árnyalatok ezen illatosan és gyengéden borulnak össze. Batiksálok egy darabban színházi átalvetőknek, gyöngybojtokkal fedőblúzzokká formálva a legegyszerűbb ruhának elegáns jelleget adnak. A takarékoság itt jobban érvényesül, mint az ember hinné, éppen mert a redős hafásokat csekély kelmeanyaggal is el lehet érni. Ha a batikót mégis drágálná valaki, iparművészeti finomabb ízlését kézzelnyomott szövetek felhasználásával érvényesítheti toalettjén, vagy azokkal a gallérokkal, melyek horgolt, vert- és varrott csipkéből készülnek, vagy pedig túllbe hímzett szét-szórt virágok finom motívumait varázsolják a toalettre és a divat általánosságába mindig odavarázsolnak valamit az egyéni ízlés megnyilatkozásából is.

A KIÁLTÓ REKLÁM. Hogy az ízléstelenség birodalmába éppen az esztétika nevében joga van az államhatalomnak is tiltó módon beavatkoznia, arra igen érdekes példát szolgáltatott Berlin új rendőrfőnöke von Open. Hivatalba lépésének legelső tényei közé tartozott, hogy a túlhangos moziplakátok ellen állást foglalt s ilyenek kiragasztását büntetés terhe alatt megtiltotta. Bizonyára sok felmerült panasz, sok toladó ízléstelenség látása szülte ezt az elhatározását. Az utca csendjét, nyugalmát nemcsak a hangok, hanem a színek harsogása is veszélyezteti, a durvaság nemcsak akkor bántó, ha kézzel vagy korbáccsal inzultálja a másikat, hanem a vad

és fantasztikus képek süvítése is visszafasztító. Ugyanazok a berlini plakátok, melyek onnan a hirdetőoszlopok és a mozibejáratok falairól lekerültek most, úgy tetszik, nálunk ordítanak és vágják mellbe a járókelőket a zöldszemű szörnyeteg, a bestiális kérő, a démonikus Svengali és a többi ponyvaregény-címlap szörnyűséges alakjaival. Mintha csupa cselédből vagy bikaviadorból állna a fővárosi mozilátogató, olyan színeket ölt nálunk is újabban a moziplakát. És ha a berlini rendőrfőnök tiltakozása arra készítette az ottani mozgósínháztulajdonosokat, hogy bűnbánóan jóízlésű, szerény méretű és tipografailag egyszerű plakátok engedélyezését kérik testületileg, úgy ezt a megtérést minálunk önmaguktól gyakorolhatnák a moziintendánsok, mert hiszen előbb vagy utóbb minálunk is elkövetkezhetik efféle ízléscenzúra szükségé, amely pedig a mi viszonyaink közt sokkal kevésbé kívánatos, mint amott és hatásában sokkal ártalmasabb lehet a közszabadságok korlátozását illetőleg, semhogy ilyesféle rendőri fellépés időpontját helyes volna megvárni.

HELYREIGAZÍTÁS. Lapunk legutóbbi számának 305. oldalán az újabb iparművészeti pályázatok eredményeiről szóló közleményben tévesen írtuk a díjjal kitüntetett művészek egyikét Petro Pálnak Patzó Pál helyett. Ez alkalommal helyreigazítjuk az idei 6. füzetünk 178. oldalának téves közlését is, melybe Irsay Albert került Irsay Endre helyébe.

Bikall ládkó teteje.

Schachfeldeckel mit Kerbschnittverzierung.